PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

„Primorski dnevnik" je bil in ostane dosledno veren tolmač pravic, teženj in trdne vere primorskega ljudstva za ideale skupne zavezniške stvari.

Leto 1. štev. 176 - Cena 3.- lire | TRST, nedelja 23. decembra, 1945 | Uredništvo in uprava, Piazza Goldoni št. 1-I. Tel. št. 93806, 93807, 93808. Rokopisi se ne vračajo

Naša pot je ravna

Z odlokom AIS-58 je Zavezniška vojaška uprava za nedoločen čas ukinila izhajanje našega lista z motivacijo, da odgovorni urednik ni hotel objaviti preklica nekaterih trditev v članku «Zgodba se nadaljuje»,

Kaj vsebuje v glavnem omenjeni članek? Ugotavlja, da se na odgovornih mestih slovenske šole nahajajo izraziti kolaboracionistični elementi. To je neizpodbitna resnica, od katere ni mogoče odstopiti. Borba proti ostankom fašizma je splošna zavezniška dolžnost, dolžnost vseh protifašistov in s tem tudi precizna dolžnost našega lista. Kakor nismo odnehali v preteklosti, tako ne moremo odnehati niti v bodoče, dokler ne bo poslednji kolaboracionist postavljen tja, kamor spada po svoji umazani preteklosti. Po tem je jasno, da naš namen ni nikoli bil in tudi ne more biti napad na Zavezniško vojaško upravo kot tako, ampak izključno le dosledna obramba s tolikimi žrtvami priborjenih pravic primorskega ljudstva.

Po sedemnajstih dneh je naš list dobil ponovno dovoljenje za izhajanje. Tako je slovenskemu primorskemu ljudstvu vrnjeno njegovo glasilo, ki je od svoje prve številke stalo na braniku njegovih težko priborjenih demokratičnih svoboščin in pravic ter tolmačilo njegove demokratične težnje.

Zvest vzvišenim idealom ljudske demokracije v boju proti nazadnjaštvu in ostankom fašizma, je naš list dosledno nadaljeval poslanstvo svojega predhodnika «Partizanskega dnevnika», ki je kot edini slovenski dnevnik začel izhajati med okupacijo v trnovskih gozdovih januarja 1944. v najtežjih okoliščinah osvobodilnega boja.

Gotovo ni slučaj da se je prvi in edini tiskani slovenski partizanski dnevnik rodil ravno na Primorskem, v krvavem osvobodilnem boju primorskega ljudstva; že zaradi tega ni slučaj, ker so bili pogoji partizanske borbe na Primorskem nedvomno težji kot marsikje drugje. Rodila ga je v dolgih 25. letih fašističnega suženjstva tlačena, toda v globinah src primorskega ljudstva nikoli zatrta ljubezen do svoje prepovedane materine besede in nikoli, niti za hip pregažena sla po resnici in pravici, ki jima je (italijanski) fašizem zaprl pot do ljudstva. Rodila ga je in nato ves čas do osvoboditve gojila, širila in prenašala skozi zasede v poslednje primorske vasi in sovražne postojanke, globoko demokratična miselnost primorskega ljudstva, ki je kakor en sam mož stalo za svojo osvobodilne vojsko.

Svojo moč je «Partizanski dnevnik» črpal tudi iz onega skritega bogastva primorske duše, ki je znala, kljub fašističnemu trpinčenju in preganjanju, najti pot do italijanskih antifašističnih množic, se v skupni borbi z njimi povezati in ustvariti tako osnovo slovansko italijanskega bratstva.

Po zmagi svobodoljubnih narodov je «Primorski dnevnik» nadaljeval poslanstvo «Partizanskega dnevnika». Kot je njegov predhodnik bil opora primorskemu ljudstvu v težkih dneh boja, tako je sedaj «Primorski dnevnik» postal glasilo njegovega prizadevanja za utrditev in potrditev priborjenih demokratičnih pravic. V tem svojem poslanstvu je bil, kot glasilo primorskega ljudstva, dosleden in nepopustljiv, kajti nemogoča je vsaka nedoslednost in popustljivost, kadar gre za obrambo načel resnične ljudske demokracije, za katero je tudi primorsko ljudstvo toliko žrtvovalo.

Dejstvo je, da so demokratične pridobitve primorskega ljudstva, tako slovenskega kot italijanskega, ogrožene.

Prvi veliki udarec za naš demokratično čuteče ljudstvo je bil ko se je naša vojska morala umakniti z zemlje, ki jo je sama osvobodila in ko so se v tako nastalo cono A pritepli iz strahu pred ljudsko sodbo razbiti ostanki jugoslovanskih kvizlinških vojaških formacij in drugi narodni izdajalci in kolaboracionisti.

Drugi veliki udarec za antifašistično primorsko ljudstvo je bil zadan s ponovnim uveljavljenjem fašistične zakonodaje izpred 8. sept.; zakonodaje, ki jo je ljudstvo z borbo odpravilo. Ta zakonodaja rešuje vse one fašistične zločince, ki so naše ljudstvo skozi vseh 20 let politično, gospodarsko in kulturno uničevali. Dva izmed tolikih primerov za to sta nam današnje slovensko šolstvo, v katerega so se vrinili fašistični in domobranski elementi in primer sodišč, ki opraščajo ljudi, kot sta Vidusso in nacistični župan Pagnini.

Tretji udarec, ki je težko prizadel naše zavezniško čuteče ljudstvo je bila odredba, ki je njegovim Narodno osvobodilnim odborom odvzela vsako izvršno oblast in postavila nov upravni aparat, ki zaradi svojega nedemokratičnega značaja nudi možnost uveljavljanja pristašem italijanskega imperializma in našim domačim kolaboracionistom in vojnim zločincem.

Takega ravnanja naše primorsko ljudstvo gotovo ni pričakovalo; razumljivo in povsem naravno je torej, da svoje, tako drago plačane pridobitve brani s tako odločnostjo, kajti s tem dokazuje svoje spoštovanje do žrtev, ki so za skupno zavezniško stvar padle v borbi za obrambo demokratičnih pravic vseh svobodoljubnih narodov. O tem, tolikokrat izraženem zavezniškem čutu primorskega ljudstva, ne more dvomiti nihče.

«Primorski dnevnik» je bil in ostane dosledno veren tolmač pravic, teženj in trdne vere primorskega ljudstva za ideale skupne zavezniške stvari; ker je glasilo našega ljudstva, ne more mimo tega, kar ograža ne samo naše narodne interese, ampak dejansko tudi cilje, ki so si jih veliki zavezniki postavili v svoji borbi proti fašizmu.

Če je pri dobronamerni, konstruktivni kritiki nekaterih poprešnih prijemov bil prizadet tudi kak član zavezniške vojaške uprave, ne more biti to krivda lista, ker gre tu predvsem za to, da brani koristi našega ljudstva in svobodno kritizira ukrepe, ki so neposredno ali posredno v njegovo škodo.

Povsem naravno je, da je iz vseh teh razlogov začasna ukinitev «Primorskega dnevnika» težko prizadela in razburila naše ljudstvo; naravno je, da je v tem videlo kršitev in oviranje za vse demokratično misleče ljudi pravičnih in upravičenih stremljenj. Popolnoma razumljivo je, da je uredništvo in predstavništvo najvišjih ljudskih oblasti v Trstu med časom ukinitve lista prejemalo na stotine protestov zaradi ukinitve «Primorskega dnevnika», naslovljenih na zavezniško vojaško upravo, iz vseh krajev Primorske, iz mest, vasi, tovarn in od tako slovenskih kot italijanskih protifašističnih organizacij.

Slovenske in italijanske protifašistične množice pa niso ostale le pr protestih. Delegacija je sledila delegaciji in zahtevale so spoštovanje tiskovne svobode. V obrambo tiskovne svobode je Slovansko italijanska antifašistična unija proglasila splošno stavko, ki je zajela vse prave antifašiste. Mogočnost enodušne manifestacije slovansko italijanskega bratstva v obrambi tiskovne svobode je s splošno stavko ob priliki začasne ukinitve našega lista ponovno dokazala politično moč Slovansko-italijanske antifašistične unije in njeno res množično antifašistično podlago.

Nasprotno pa je reakcionarni tržaški, in ne samo tržaški tisk tudi to pot pokazal svojo protislovansko šovinistično vsebino in nastrojenje, ko je z odkritim veseljem zabeležil začasno ukinitev našega lista in, zvest svoji tradiciji, izlil vse svoje sovraštvo, ki ga goji do slovenskega ljudstva.

Povezanost dnevnika z ljudstvom in njegova, ljudskim demokratičnim naporom ustrezajoča vsebina, se je ravno ob tem pokazala v vsej svoji moči in pravilnosti.

Ponovno izhajanje «Primorskega dnevnika» bo zato primorsko ljudstvo sprejelo z veseljem in zadovoljstvom.

Demokratično postopanje zavezniške vojaške uprave napram protifašistično razpoloženim ljudskim množicam Primorske, bi še dvignilo ugled in zaupanje ljudstva v naše velike zaveznike iz skupnega boja. Razkrinkanju in iztrebljenju profašističnih, protiljudskih elementov, ki skušajo zavestno kaliti prijateljske odnose med našim ljudstvom in zavezniki, bo dajalo naše ljudstvo kot doslej, vso svojo pomoč in njegovo glasilo, naš «Primorski dnevnik» bo te napore kot doslej, tudi v bodoče odločno in nepopustljivo podpiral.

Naša pot je ravna. Borba primorskega ljudstva je pravična. Za dokončno zmago pravic primorskega ljudstva bo naš list tudi v bodoče stal neomajno na strani svojega naroda, izogibajoč se v svoji borbi vseh onih nizkotnih sredstev, ki, napadajoč enega zaveznika, hlini prijateljstvo drugemu, označujejo moralno raven reakcionarnega tiska.

Združeni in odločni v obrambi demokratičnih svoboščin

Ob ponovnem izidu «Primorskega dnevnika» se zahvaljujemo prebivalstvu z iz bovškega, kobariškega, tolminskega, grgarsko-čepovanskega in iz idrijskega okraja, prebivalstvu iz Gorice, goriške okolice, iz Brd, iz mirenskega, komenskega ter ajdovskega okraja. Kraševcem — iz tržiškega, nabrežinskega, sežanskega in postojnskega okraja, iz okrajev Ilirska Bistrica, Herpelje-Kozina, Milje, Dolina in koperskega okraja, tržačanom in okoličanom Trsta — vsemu primorskemu ljudstvu za podporo, ki so nam jo izkazali, ob ukinitvi našega lista, s protestnimi pismi, demonstracijami in stavkami.

Enako zahvalo smo dolžni ljudski oblasti - krajevnim, okrajnim in okrožnim odborom SIAU, Mestnemu osvobodilnemu Svetu za Trst, Pokrajinskemu narodno osvobodilnemu odboru za Trst in Slov. Primorje ter vsem ustanovam ljudske oblasti, ki so kot izraz volje ljudstva, protestirali zaradi ukinitve «Primorskega dnevnika».

Zahvaljujemo se tudi za podporo, v obrambi demokratičnih svoboščin, Enotnim sindikatom, Komunistični partiji Julijske krajine, Partizanski zvezi listu «Lavoratore» itd., itd.

S to našo zahvalo naj prejmejo vsi naša zagotovila, da bomo kakor doslej, tudi v bodoče glasnik teženj, zahtev in pravic slovenskega ljudstva v Julijski krajini.

UREDNIŠTVO «PRIMORSKEGA DNEVNIKA».

Potrjeno bratstvo

Ukinitev «Primorskega dnevnika» je vzbudila silno ogorčenje vsega primorskega ljudstva, ki je že prve dneve po tem ukrepu pričelo pošiljati na ZVU, PNOO, MOS v Trstu in druge odbore v pokrajini protestna pisma. Ob tem novem in vztrajnem omejevanju demokratičnih pravic se je ljudstvo spomnilo na — lahko rečemo — dosledno odvzemanje njegovih demokratičnih pridobitev: narodne zaščite, ljudskih sodišč, ljudske oblasti itd., ki jih je Zavezniška vojaška uprava odvzela na podlagi odredbe št. 11. Ogorčenje je zato z dneva v dan naraščalo in je doseglo svoji višek z demonstracijami in splošno stavko.

Razpoloženje slovenskega prebivalstva Julijske krajine ob ukinitvi «Primorskega dnevnika» je vsakomur razumljivo.

Istočasno ogorčenje italijanskega dela prebivalstva pa moramo tolmačiti kot dokaz visoke politične zrelosti ljudstva, ki se je zavedlo, da je samo neposredno prizadeto, ker je bilo ukinjeno glasilo ljudstva, katere je bilo avantgarda v borbi za sveto stvar demokracije. Ljudstvu, ki je toliko žrtvovalo v boju proti fašizmu; ljudstvu, s katerim se je še včeraj skupaj borilo in mu pomagalo, da si je s krvjo izvojevalo svobodo tiska in druge svoboščine; ljudstvu, s katerim stoji danes skupno na braniku demokratičnih pridobitev. Skratka, italijanske demokratične množice Julijske krajine so se zavedle, da je bilo ukinjeno glasilo, ki je zagovarjalo, izražalo in branilo interese naprednega ljudstva Julijske krajine — tako slovenskega kakor italijanskega.

Nasprotno pa so reakcionarni krogi okrog «La voce libera», oni ki požirajo neslanosti lista «Coda del diavolo» in podobnih, ponovno dokazali svojo pokvarjenost in nacionalno mržnjo s svojim odobravanjem, da je bil ukinjen «Primorski dnevnik», katerega imenuje «La voce», «giornaletto», «libelaccio», «ki ga malokdo čita».

Tako so ponovno dokazali svoje fašistično poreklo, ker so zatajili ne samo večino slovenskega prebivalstva, temveč dejanski obstoj Slovencev v Julijski krajini, ko so odrekli slovenskemu narodu pravo do osnovne demokratične pravice — svojega časopisa, da odrekanja gospodarskih in političnih pravic niti ne omenjemo! Pred slovenskim narodom in demokratičnimi italijanskimi množicami so ostali zato dokončno razgaljeni, brez mask, za katerimi so hlinili prijateljstvo — celo bratstvo ter «obžalovali» razne «napake, ki so se zgodile v dobi fašizma».

Odkrito je pokazala svojo barvo in namene tudi «Camera confederale del lavoro», ki je pozvala svoje člane, da ne sodelujejo pri protestni stavki, čeprav je poizkušala zakamuflirati ta svoj poziv z motivacijo, da ima stavka, katero je proglasila SIAU in ki so se ji pridružili Enotni sindikati ter Komunistična partija Julijske krajine politično ozadje, ne pa ekonomskih vzrokov.

Ni vredno razpravljati, ali ima ukinitev edinega slovenskega lista gospodarski vpliv na prebivalstvo, če je-ta zastopa njegove življenske interese! Eno je gotovo! «Camera confederale del lavoro» je s svojim pozivom še prekosila proti slovensko gonjo in protiljudsko delo gospodov okrog «La Voce libera» itd.

Sicer pa dovolj ugotavljanj!

Dejstvo je, da so italijanske demokratične množice s svojimi protesti, s svojim sodelovanjem pri demonstracijah in udeležbo pri stavki slovenskemu ljudstvu ponovno pokazali, kdo je njegov resničen prijatelj in zaveznik. Še več! Te množice, ki so še včeraj bile skupaj s slovenskim ljudstvom v borbah in juriših, so potrdile s temi dejanji silno zavest enotnosti in bratstva italijanskega antifašističnega ljudstva s slovenskimi množicami Julijske krajine.

Slovensko ljudstvo je hvaležno za ta bratska dejanja in jih zna ceniti!

Zna pa predobro presojati tudi dejanja protiljudskih elementov. Slovensko ljudsko je prepričano, da bodo tudi v bodoče vsi poskusi razbijanja v borbi zgrajenega bratstva in enotnosti ljudstva Julijske krajine zaman in da bodo doseženi vsi tisti cilji, za katere so napredne ljudske množice Julijske krajine toliko žrtvovale

Porok za to nam je ob priliki ukinitve «Primorskega dnevnika» ponovno potrjeno bratstvo in enotnost naprednega prebivalstva Julijske krajine!

V teku dneva je bilo na ulicah nenavadno veliko število policistov. Aretirali so moškega, ki je na trgu Ponte Rosso pobral letak SIAU, in žensko, ki je prodajalkam sadja svetovala, naj ne postavijo tržnih stojnic. V velikem številu so v stavki sodelovali tudi železničarji Campo Marzia, medtem ko so nameščenci na dirkališču darovali celodnevni zaslužek v prid akciji «Prvi Božič v svobodi za otroke».

Popolna je bila stavka tudi v Miljah, kjer so bile prazne vse tovarne in zaprte vse trgovine. V Tržiču so delavci zapustili tovarne že v nočnih urah. Lep primer solidarnosti so dali nameščenci delavske kuhinje podjetij CRDA. Začetkoma so hoteli kuhati, da bi delavcem nudili toplo hrano. Ker pa je ravnateljstvo odklonilo podeljevanje hrane stavkujočim, so se nameščenci uprli in stopili na njihovo stran. Solidarno z ostalimi so stavkali tudi oni delavci, ki prihajajo z onstran Soče.

V Gorici je stavka zajela delniška podjetja SAFOG, predilnico v Podgori, električno podjetje SELVEG, podjetje Ercoli, delavce zaposlene pri gradnji predora na Travniku, delno tudi podjetje Ribi, mnogo trgovin in gostiln, slovensko gimnazijo in druge ustanove.

Stavkala so tudi cementna tovarna v Anhovem, delavska podjetja na Krasu, Sežani, v Nabrežini, na Opčinah in v mnogih drugih krajih Julijske krajine.

180.000 delavcev je tako ponovno pokazalo, da se zaveda potrebe po zaščiti svobode tiska, je pokazalo trdno voljo po enotnosti v borbi za zaščito najosnovnejših pravic ljudstva. Vredni pohvale so zlasti vsi oni delavci, ki prihajajo v gorike in tržiške tovarne z onstran Soče. Pokazali so, da hočejo biti združeni s slovanskimi in italijanskimi delovnimi množicami Julijske krajine, ki se odločno borijo za popolno svobodo.

Anglija in Amerika priznali republiko Jugoslavijo

Tik pred zaključkam redakcije smo prejeli:

LONDON, 22. «Reuter». — Danes zvečer je britanski minister za zunanje zadeve objavil, da V. Britanija priznava federativno ljudsko republiko Jugoslavijo pod vodstvom maršala Tita. Jugoslovanska skupščina je oficijelno ukinila monarhijo 29. nov. 1945.

WASHINGTON, 22. — Vlada zedinjenih držav je objavila danes zvečer, da priznava Republiko Jugoslavijo pad vodstvom maršala Tita.

Brzojavka EAM-a velikim trem

Atene, 22. Tass. — Glavni odbor EAM-a je poslal v Moskvo brzojavko, naslovljeno na Molotova, Bevina in Byrnesa, ki opozarja zunanje ministre treh velesil na položaj v Grčiji, «ki nasprotuje načelom Atlantske listine in sklepom iz Teherana in Jalte».

Brzojavka poudarja, da nadaljujejo oboroženi vojaličini fašisti teror brez vsake ovire.

180.000 delavcev je stavkalo zaradi ukinitve "Primorskega dnevnika,,

V zadnjih mesecih po osvoboditvi so ljudstvu Julijske krajine kratili najosnovnejše pravice, ki si jih je z lastnimi rokami priborilo v večletni borbi. Razpustili so Narodno zaščito, resničnega čuvarja reda in zakonitosti; ukinili ljudska sodišča, ki bi edina lahko pravično kaznovala fašistične zločince; odvzeli ljudsko oblast, izraz volje in stremljenja najširših množic Primorja. Končno so, po tolikokrat danih izjavah o svobodi, ukinili za nedoločen čas «Primorski dnevnik». S tem ukrepom so resno prizadeli svobodo tiska, eno izmed štirih svoboščin. S tem so slovensko ljudstvo Primorja oropali glasila, ki je že v prvih časih borbe kot «Partizanski dnevnik» poročal o zmagah zaveznikov nad skupnim sovražnikom in bodril k odločni in neustrašni borbi proti nacifašizmu.

Novica je zelo razburila slovanske kakor italijanske antifašistične množice naše pokrajine. Nešteto protestnih resolucij so z množičnih zborovanj poslali na zavezniško vojaško upravo. Nešteto delegacij delavcev, kmetov in delovnih inteligentov je zahtevalo pri ZVU, naj list ponovno izide. Desettisoči tržaških italijanskih in slovanskih delavcev so v znak protesta prekinili delo za četrt ure. Goriški delavci in kmetje so energično demonstrirali in bili v znamenju svobode aretirani. Miljčani so zapustili delo za dve uri. Kraševci so na ulicah in trgih odločno protestirali proti kratenju najosnovnejših svoboščin in bili v znak spoštovanja ljudskih pravic pregnani s tanki, kakor da bi bili v davnem času partizanstva.

Vse je bilo zaman. Zato je dne 14. t. m. Mestni odbor Slovensko-italijanske antifašistične unije, tolmač stremljenja širokih ljudskih množic Trsta, pozval k splošni stavki. Zvezi so se nemudoma priključili Komunistična partija Julijske krajine, Mestni odbor Enotnih sindikatov in Zveza primorskih partizanov.

Stavka, ki je pričela ob 24. uri 14. t. m. in končala ob 24 uri 15. t. m. je takoj zajela najširše plasti delovnega ljudstva. V znak solidarnosti s tržaškimi delovnimi množicami in z vsemi neposredno prizadetimi slovanskimi delovnimi množicami Julijske krajine, je stopilo v stavko tudi delovno ljudstvo Tržiča, Milj in Gorice.

V tržaških ladjedelnicah in drugih velikih tovarnah je bila stavka popolna. Zelo obširna je bila tudi v srednji in mali industriji, v stavbeni, med lesnimi delavci, trgovci, celo med nameščenci javnih in privatnih zavodov. Vozilo je samo šest tramvajev, katere so pod pokroviteljstvom policije vodili pripadniki Julijskih sindikatov, ki so s protiproglasom ponovno izdali antifašistične množice.

Demonstracije po vsej Primorski

Val ogorčenja je zajel vso Primorsko zaradi ukinitve «Primorskega dnevnika», edinega lista slovenskega ljudstva Julijske krajine. Po vsem, kar je to ljudstvo žrtvovalo v boju za svoje pravice in za skupno stvar na strani zaveznikov, je razumljivo ogorčenje zaradi tega dejanja zavezniške uprave.

Zato je ljudstvo spontano manifestiralo in zahtevalo, da se spoštujejo njegove osnovne pravice. Z demonstracijami in resolucijami, ki so jih poslali ZVU, so jasno izrazili svojo voljo, da hočejo vse demokratične svoboščine, ki jim pripadajo. Zahtevali so, da se prekliče ustavitev lista in s tem prizna svoboda tiska, najosnovnejše načelo demokracije.

Gorica in goriška okolica sta se solidarno z ostalo Primorsko udeležili množično protestnih zborovanj, ki naj pokažejo svetu nerazumevanje zavezniške uprave v pogledu ravnanja z našimi narodnimi ustanovami. Pred palačo ZVU v GORICI se je zbrala ogromna množica ljudstva, ki je odločno zahtevala, da se ukine odlok o prepovedi ljubljenega «Primorskega dnevnika». Med vzklikanjem ljudstva se je naenkrat pojavila policija. Začela je razganjati udeležence demonstracije. Temu so sledile številne aretacije domačinov, ki so nosili transparente in zastave, vendar pa se Goričani niso dali pregnati. Razjarjena policija je nadaljevala z aretacijami tudi onih, ki so samo mirno opazovali potek demonstracije.

Vsekakor je dogodek o protestnem zborovanju sredi Gorice velikega pomena, ker je pokazal spontano na iniciativo zavednih Slovencev, ki razumejo pomen ukinitve glasila primorskega ljudstva.

Klic po svobodi tiska je zajel vse kraške vasi. Ogorčene ljudske množice v RIHEMBERKU so naslovile na ZVU resolucijo, ki pravi med drugim: *«Ukinitev Primorskega dnevnika, je napad na nas vse, ki smo trpeli v neenaki borbi in žrtvovali vse, ne samo življenje, temveč tudi premoženje in domove.*

V KOMENSKEM OKRAJU je demonstrirala pred sedežem guvernerja več tisočglava množica s transparenti in zastavami. Ljudstvo je izročilo guvernerju protestno noto zaradi ukinitve «Dnevnika» *«ki je bil vedno odkritosrčen in dosleden v boju proti fašističnim in belogardističnim elementom, ki so se vrnili v šolstvo pod zavezniško upravo na Primorskem in ker je odločno branil čast in ponos slovenskega naroda».* V resoluciji, naslovljeni na PNOO, so napisali: *«Mi preprosti kmetje iz porušenega in uničenega Krasa naprošamo PNOO za Slovensko Primorje in Trst kot našega vrhovnega predstavnika, da s svojo avtoriteto, kot edini ljudski predstavnik pri ZVU, najodločneje protestira proti krivičnemu in nedemokratičnemu ukrepu.*

Zapdno briško ljudstvo se je zbralo v DOBROVEM in tudi zahtevalo naj se spoštuje svoboda tiska. Množica se je sklicevala na svečane obljube, ki so jih dajali voditelji velesil na raznih konferencah. V začetku manifestacije je policija aretirala 3 tovariše, ki pa jih je nato izpustila.

Na zborovanju v KANALU je članica OkNOO orisala pomen tiska v naši borbi. Poudarjala je važno vlogo, ki jo je imel «Primorski dnevnik» v boju za skupno zavezniško stvar. Nato je spregovoril tov. domačin, ki je poudaril krivičnost ukrepa ZVU, s tem, da ukinja demokratične liste, istočasno ko razni reakcionarni časopisi blatijo Jugoslavijo in vse, kar je naprednega.

V znak protesta se je 13. decembra zbralo tudi ljudstvo KOBARISKEGA OKRAJA in se uvrstilo v demonstrativno povorko. Iz množice so se slišali klici ogorčenja proti reakciji in zahteve po svobodi tiska, po «Primorskem dnevniku». Množica je obšla glavne kobariške ulice in se ustavila pred sedežem ZVU. Policija jo je skušala razgnati, ko se je zbirala na trgu Svobode. Vojaki so povorko spremljali z nasajenimi bajoneti in zasedli uličnа križišča. Pred sedežem ZVU so predstavniki ljudstva predložili guvernerju protestna pisma. Ta je nato zahteval, da se množica razide. Obljubil je, da bo naslednjega dne ponovno sprejel deputacijo, ki naj prinese izjavo o ljudskih težnjah in zahtevah.

V BILJAH se je ob priliki zborovanj ljudstvo zelo odločno izrazilo in razjasnilo svoje stališče. Kakor v Gorici je tudi tu zavezniška policija ostro nastopila. Ljudstvo je zagovarjalo svoje pravice tudi pred g. guvernerjem, in mu pojasnilo, da je upravično demonstrirati kadar je za to potreba, saj tudi boj proti fašizmu ni bil dovoljen, po so ga vseeno izvojevali.

13. decembra se je v PRVAČINI zbralo ljudstvo vseh okoliških vasi ter protestiralo zaradi ukinitve «Primorskega dnevnika». Nosilo je transparente z napisi: «Hočemo svobodo tiska», hočemo «Primorski dnevnik!», in podobno. Na zborovanju v neki dvorani so sprejeli resolucijo, v kateri protestirajo proti odloku št. 11, s katerim je ZVU naš narod sistematično oropala njegovih pridobitev. Resolucija pravi med drugim: *«Vzeli so nam ljudsko oblast, narodno zaščito, ljudska sodišča in edini slovenski dnevnik, a niso upoštevali, da ljudstvo ni štedilo krvi in žrtev, ko se je borilo za svoboščine Atlantske listine.*

(Nadaljevanje na 2. strani)

Sestanek v Moskvi

Moskva, 22. — Zunanji ministri so imeli včeraj sejo, ki je trajala skoraj 5 ur. Danes so se ponovno sestali v Kremlju.

Čestitke vseslovanskega odbora Stalinu

Beograd, 22. - «Tanjug» — Vseslovanski odbor v Beogradu je poslal generalisimu Sovjetske zveze Josipu Visarionoviču Stalinu sledečo brzojavko:

«Vseslovanski odbor Jugoslavije vam pošilja ob vašem 67 rojstnem dnevu iskrene čestitke in izraža občudovanje za nadčloveško borbo SZ ter želje za blaginjo narodov SZ, slovanstva in vsega človeštva. V vas, voditelju SZ in organizatorju zmage nad fašizmom, vidijo narodi Jugoslavije svojega največjega prijatelja in zaščitnika.

Živel veliki generalisimus Stalin! Živela močna SZ, oporišče miru in svobode vseh svobodoljubnih narodov!

Seja kontrolne komisije v Berlinu

Berlin, 22. — «Tass» — 20. decembra se je sestala kontrolna komisija na svojo redno sejo. Na tem sestanku, ki so se ga udeležili maršal Žukov, fieldmaršal Montgomery ter general Kelz, je komisija odobrila načrt za izvršitev sklepov potsdamske konference, ki se tičejo Nemčije.

Zahteve Georgijcev

Georgijski list «Komunist» je objavil pismo znamenitih znanstvenikov Georgijske republike pod naslovom: «Naše zakonite zahteve proti Turčiji», ki med drugim pravi:

Po zmagovitem koncu osvobodilne vojne organizira zmagoslavna demkracija trdnjavo miru in varnosti. Svobodoljubni narodi, ki zavzemajo dostojna mesta v tej organizaciji, skušajo uresničiti svoje stoletne sanje. Georgijsko ljudstvo, ki je znatno prispevalo k porazu fašizma, ima tudi pravico terjati svoje pravice.

Apeliramo na svetovno javnost zaradi ozemlja, ki si ga je prisvojila Turčija. To ni stvar nepomembnega, teritorialnega spora, temveč del naše narodne individualnosti, ki so nam ga vzeli. To je zločin, ki je presekal na dvoje živo narodno telo.

V času velike domovinske vojne sovjetskega ljudstva proti fašistični Nemčiji je Turčija dejansko bila na strani nemških osvajalcev ter znova škilila na naša ozemlja. Turški tisk je o tem odkrito govoril. Tako je Turčija ponovno prostovoljno služila imperialistični Nemčiji in škodovala proti-hitlerjevski koaliciji.

Ing. D. GUSTINČIČ

Trst ali problem razmerja med Jugoslavijo in Italijo

1. Kratek historiat tržaškega vprašanja

Tržaški zaliv je najsevernejša točka Jadranskega morja, ki se je globoko vrezalo v celino srednje Evrope ter jo tako zvezalo s Sredozemskim morjem. Tržaški zaliv so torej prirodna vrata v svet velikega gospodarskega ozemlja, ki leži severno in vzhodno od tega zaliva, h kateremu vodijo stare naravne poti, medtem ko je prav tako severnovzhodno ozemlje Italije, severno-vzhodna italijanska ravnina, potrebno našla svoj gospodarski izhod na morje v Benetkah.

Popolnoma naravno je torej, da je gospodarska in politična usoda tega zaliva in ob njem ležečega Trsta prav tako odvisna od ekonomskega in političnega razvoja njegovega naravnega srednjeevropskega zaledja, kakor je gospodarska in politična usoda Benetk odvisna od gospodarskega razvoja severne Italije.

Prav tako naravno je tudi, da sta morala Trst in Benetke kot dobavitelja in trgovca raznih gospodarskih ozemelj na istem križišču, na Jadranskem in Sredozemskem morju, nastopiti kot jara konkurenta, ki sta vsaj tako dolgo, dokler je bila absorbitivna možnost tega trga količinsko še zelo omejena, izključevala medsebojni obstoj.

In res nam bodo naslednji podatki pokazali, kako je Trst v svojem razvoju vedno zaostajal, dokler so bile Benetke «kraljica morja», in kako se je pričel uspešno razvijati šele tedaj, ko je gospodarska in politična sila sv. Marka klonila k zatonu.

Trst ne igra v rimljanski dobi in v srednjem veku nobene vloge, ker je njegovo zaledje gospodarsko nerazvito. V rimljanski dobi se vrši ves skromni promet s tržaškim zaledjem po cesti Oglej-Emona in Trst ostaja neznatna ribiška vas. Neznatna rimljansko-slovanska vas ostaja Trst tudi skozi ves srednji vek in silna benečanska republika skrbno pazi, da se Trst ne razvije v pomembnejše obmorsko tržišče. Trst sme trgovati z Benetkami in bližnjimi istrskimi mesti, dalje po Jadranskem morju pa se Trst ne sme spuščati. Ko je z odkritjem Amerike in poti v Indijo okoli rta Dobre nade začela sila beneške republike pešati, je pričel tudi Trst dvigati glavo. Ko so Habsburžani v drugi polovici XV. veka po svojih zmagovitih bojih s celjskimi grofi konsolidirali svoje posesti in raztegnili svojo oblast do Istre, se je znašel tudi tržaški municipium v ostrem boju z Benetkami in se zatekel okoli l. 1470. pod njihovo oblast. Zvezan s svojim naravnim zaledjem in varen pred Benetkami, se je Trst šele tedaj začel počasi razvijati in gospodarsko dvigati. Toda glede na gospodarsko nerazvitost tedanjih habsburških dežel je to šlo zelo počasi. V začetku XVIII. veka šteje Trst šele 5000 prebivalcev. Za časa Karla XI. se je začel uvajati v Avstriji merkantilizem, kar ga je privedlo do tega, da je 1717. proglasil svobodo morja in dal 1719. Trstu svobodno luko. Negovanje in zaščita tržaške trgovine je povzročila, da je Trst ob smrti Karla VI. štel že 6000 prebivalcev.

Merkantilistična politika se je od Marije Terezije (1740-1780) in njenega sina Jožefa II. še bolj energično nadaljevala. V avstrijskih deželah se začenjajo razvijati oblike kapitalističnega gospodarstva. Vrši se tudi živahna trgovina s Turčijo via Trst-Ljubljana-Karlovac in Ljubljana-Sisek. Istočasno pa se začenja približevati gospodarska sila Benetk hitro svojemu koncu. Trst narašča: 1780. leta šteje že 17.000, a v začetku XIX. stoletja že 33.000 prebivalcev. Napoleonove vojne z Avstrijo za zopet upropastijo za nekaj let, toda po uničenju beneške republike in po Napoleonovem padcu se Trst hitro širi in gospodarsko krepi. Leta 1815 šteje že 36.000, leta 1830. pa 43.000 prebivalcev.

Da se je začel Trst uspešno razvijati šele potem, ko je bila njegova tekmovalka popolnoma uničena v Campoformijskem miru 1809, priznavajo tudi italijanski ekonomisti in celo fašisti. Tako piše na primer Giorgio Roletto v svoji knjigi «Il porto di Trieste» - izšla v Bologni 1941. Tržaška luka) takole :

«Toda usodno uničenje Benetk pomeni dokončno zmago malega mesta (Trsta, D. G.), ki končno doseže maščevanje nad svojo staro silno tekmovalko; resnično, perioda, ki sledi neposredno Campoformijskemu miru pomeni vrtoglavo naraščanje aktivnosti prometa v Trstu».

Tega hitrega napredovanja prometa v tržaški luki seveda ne gre pripisovati samo uničenju beneške republike, temveč v prvi vrsti gospodarskemu razvoju tržaškega zaledja. V prvi polovici XIX. stoletja smo imeli v južnoavstrijskih deželah ne samo že začetni razvoj industrije, temveč tudi modernega denarništva. Vzniklo so prve večje banke, ki so v znatni meri pomagale razviti trgovino v slovenskih deželah.

(se nadaljuje)

Pojasnilo

Navedba v članku «Zgodba se nadaljuje», objavljena v našem listu dne 24. novembra 1945., ki pravi, da je «vse višje vodstvo slovenske zavezniške šole, ki ga je izbral in imenoval gospod Simoni, nacistično, fašistično in domobransko», bi utegnila povzročiti napačni vtis, da je bila s tem napadena Zavezniška vojaška uprava ali njeni častniki. V kolikor bi ta navedba mogla povzročati tak vtis, se umika in obžaluje.

Uredništvo «Primorskega dnevnika»

Demonstracije po vsej Primorski

(Nadaljevanje s prve strani)

Tudi v KOJSKEM se je zbralo ljudstvo in javno izpričalo svoje nezadovoljstvo. Množice so se zgrinjale proti vaškemu trgu, ki ga je zastražila zavezniška policija. Skušali so aretirati neko tovarišico, ki je nosila transparent. Ogorčeno ljudstvo pa jo je osvobodilo, ter se uvrstilo v povorko. Policija je popustila in dovolila, da so navzoči podpisali protestno pismo, namenjeno ZVU.

Ljudstvo iz BOVCA IN BOVŠKEGA OKRAJA je demonstriralo 14. t. m. Nosilo je transparente z napisi: *«Hočemo našo pravico, Hočemo svobodo tiska!»*. Izbrali so delegacijo, ki je v resoluciji predložila guvernerju zahteve bovškega ljudstva. Gospod guverner je obljubil, da se bo na višjem mestu zavzel za ljudske zahteve.

Na VIPAVSKEM IN PO KRASU se je ljudstvo množično udeležilo protestnih zborovanj in izročilo guvernerju resolucije z svojimi zahtevami.

Tudi po drugih krajih Primorske so se vršile razne manifestacije, tako v SEŽANI, DEVINU, NABREŽINI.

Vsi ti protesti primorskega prebivalstva so ponovno potrdilo, da je «Primorski dnevnik» priljubljen in edini list, ki resnično zastopa interese ljudi in za katerega se je ljudstvo pripravljeno boriti in ga braniti.

Kaj mora biti Italiji jasno

Nekateri italijanski politiki in velik del tiska si ni v svesti današnje stvarnosti in mislijo, da se bo do iz svojih težkoč najlažje izvlekli, če bodo hlinili, da ne razumejo današnjega dejanskega položaja v Italiji.

Razen Nemčije je bila Italija glavni krivec za drugo svetovno vojno. Ona je dejansko začela s krvoprelitjem, ko je jeseni 1935. brez vojne napovedi napadla Abesinijo, s katero so jo vezale svečano podpisane pogodbe. Takoj nato je izkoristila komedijo neumešavanja in napadla republikansko Španijo, s katero je tudi sklenila in svečano podpisala pogodbe. Nato je napadla in si leta 1939 pokorila svojo zaveznico Albanijo in potem Grčijo. Drugo leto je zahrbtno zabodla nož v Francijo in leto pozneje v Jugoslavijo.

Več kot tri leta so njene čete požigale našo deželo, kjer je bilo 3-400.000 italijanskih vojakov. Za sabo so pustili na stotine požganih in razdejanih vasi in stotine tisočev grobov nedolžnih mož, žena in otrok.

To so dejstva. Ne dejstva davne preteklosti, ampak dogodki naših dni. Do včeraj so se kadila pogorišča, ki so jih za seboj pustile italijanske divizije po Dalmaciji, Liki, v Sandjaku in Črni gori. Ni še trava pokrila svežih gomil starcev, žena in otrok, ki so jih italijanski generali po teh krajih dali mučiti in množično streljati.

Mi nismo pozabili ničesar od vsega tega; niti ne moremo pozabiti.

Židje so v starem veku, kot pravi sv. pismo, poznali običaj «grešnega kozla». Ako je na zemljo ali pa na ljudstvo prišla kakšna nadloga, za katero bi se mislilo, da je božja kazen za grehe, potem so se zbrali prvi duhovniki, da bi s svojimi magijami naprtili vse grehe na kakega starega jarca, ki so ga potem pognali daleč v pustinjo, da bi tam s svojimi grehi poginil. Na ta način so verjeli, pravi sveto pismo, da so se rešili vseh svojih grehov in da se bodo umaknili kazni.

Mnogo tisoč let pozneje so nekateri današnji vodilni italijanski politiki, nasledniki italijanske reakcije in italijanskega imperializma, mislili brž̌as, da bi tudi njim danes mogla koristno služiti kaka taka čarovnija. Za grešno jagnje so si izbrali Benita Mussolinija in naprtili na njegova ramena vse grehe italijanskih grešnikov. Sedaj se vsi vedejo, kot da bi bili po vrsti nedolžna jagnjeta. Ker se jim zaradi podpore, na katero so naleteli v vrstah mednarodne reakcije, zdi, da jim je ta čarobna igra uspela, gredo sedaj dalje. Postavljajo nemogoče zahteve, skušajo intrigirati med zavezniki, strahovito obtožujejo poedine dežele, ki so se z ogromnim trpljenjem in s strašnimi žrtvami osvobodile italijanskega fašističnega terorja.

V tej svoji brezprimerni kampanji gredo najdalje, kjer gre za našo deželo. Večji del sedanjih italijanskih državnikov in italijanskega tiska ne le, da ne priznajo zahrbtnega napada na našo zemljo, ne samo da nikjer ne omenjajo nečloveškega početja italijanskih okupatorskih čet, ne samo da odrekajo pravico našim narodom, da osvobodijo svoje leta 1918. zasužnjene brate, ampak nasprotno, začenjajo napadati: pripisujejo Jugoslaviji zavojevalne namene; obtožujejo našo vojsko in oblasti za vsemogoče izmišljena nasilja, jadikujejo na ves glas zaradi usode krajev, ki smo jih mi baje s silo odvzeli nedolžni in zaslužni Italiji.

Tako obnašanje italijanske reakcije, ki ima, žal, še preveč vpliva na italijansko uradno politiko, nima nikakega izgleda na uspeh. Odkriva pa in podčrtava dvoje dejstev, ki grasta obe na škodo sedanjega italijanskega režima.

To obnašanje kaže predvsem, da si vodilni krogi onstran Jadrana niso še dovolj svesti sprememb, ki jih je druga svetovna vojna prinesla svetu, in položaja Italije v Evropi, osvobojeni fašizma. Ne uvidevajo, da je stara in napadujoča imperialistična Italija pretrpela popoln poraz, doživela brezpogojno kapitulacijo in da nova, zares demokratska Italija more izgraditi svojo prihodnost samo tako, da se docela odreče zapuščini Benita Mussolinija in vseh onih, katerih tradicijo je on prevzel in poveličeval.

Sedanje vedenje italijanske reakcije kaže razen tega, da se na Apeninskem polotoku še izvajajo politične in propagandistične metode, drage Benitu Mussoliniju in Adolfu Hitlerju. Ta dva sta sicer mrtva, a njen duh očividno še živi v možganih nekaterih italijanskih pisunov in celo nekaterih uradnih činiteljev.

Najbolj nesramne izmišljotine, besni napadi, podla izsiljevanja, nizkotne klevete, vse ono, česar je kipel fašistični in nacionalsocialistični tisk, tudi danes polni časopise naše najbližje zapadne sosede. Rimska volkulja je spremenila dlako, ne pa svoje narave.

Omenili bomo samo dva primera. Časopis «Il giornale» je pred kratkim objavil: «V Jugoslaviji je še sedaj 80.000 Italijanov». V tem članku obrekuje na najbolj nesramen način našo državo in njeno oblast opisuje docela izmišljena nasilja, ki se baje vrše nad onimi Italijani, ki jih ni v naši deželi.

Neki drugi časopis «Il pubblico» je tri dni preje objavil dolg članek o maršalu Titu, poln žalitev in prostaških izmišljotin, docela v stilu onih, s katerimi so svojčas fašistični listi obsipali Roosevelta, Stalina, Churchilla in druge zavezniške državnike.

Mogli bi navesti nešteto takih in podobnih primerov, ker jih je vsak dan nešteto v italijanskih časopisih. Da to niso slučajne aberacije poedinih neodgovornih novinarjev ampak preudarjena in dirigirana kampanja proti naši deželi, je najboljši dokaz nota, ki jo je italijanska vlada preko zavezniških poslala Jugoslaviji. Tej noti je priključen seznam 2.500 Italijanov, baje internirani v naši deželi.

Tu se dobesedno aplicira metoda onih krivcev, ki mislijo, da bodo zabrisali svojo sled, ako dvigajo hrup in obtožujejo druge.

Maršal Tito je v svojem članku o pogojih za normalne odnose z Italijo dejal, da Jugoslavija ne želi Italiji nič hudega, prav posebno pa ne italijanskemu narodu.

«Jugoslavija je pripravljena iti do skrajnih meja, da bi moglo priti do sporazuma med Italijo in Jugoslavijo, do dobrih odnosov v prihodnosti in do zavarovanja miru», je izjavil maršal Jugoslavije.

Očividno je pa, da se sporazum in dobri odnosi ne morejo ustvariti, ako bo italijanska politika in pisanje italijanskega tiska nadaljevalo pot, po kateri so do sedaj hodili.

Mi nismo stopili v vojno zaradi lastne krivde, niti nismo izšli iz vojne kot premaganci. Jugoslavija je bila žrtev napadalne vojne od strani Italije; ona je pretrpela ogromne žrtve in škodo od fašistične Italije; od leta 1918. ima upravičene teritorialne zahteve napram Italiji.

To so dejstva, katera je treba upoštevati kot osnovo pri urejevanju odnosov med tema dvema deželama. Ne morejo se izbrisati z izmišljenimi obtožbami, niti skriti s kričečim hrupom, kot si to onstran Jadrana v nekaterih krogih predstavljajo. Ta dejstva koreninijo tako globoko v sedanjost in stvarnosti, so tako bistvena in osnovna, da se ne more voditi uspešno nobena politika, ki jih ne bi upoštevala.

Jugoslavija ne obtožuje vsega italijanskega naroda zaradi zločinov fašističnih zlikovcev, ki so krivi celo pred samim italijanskim narodom, toda ona ne more dopustiti, da se pod etiketo interesov italijanskega naroda nekaznivo tihotapijo interesi onih, ki so najprej zasužnjili italijanski narod, nato pa z ognjem in mečem napadli druge narode.

Interesi Jugoslavije, interesi zaveznikov, pa tudi interesi samega italijanskega naroda terjajo, da se predvsem ustreže pravici in da se bodoči odnos med Italijo in Jugoslavijo zasnuje na resnici, a ne na kampanji laži, na iskrenem sporazumu, ne pa na stanju, kakršno so stvorili zastareli politikanti z raznimi spletkami.

Te intrige, ki se danes kotirajo na rimski borzi, morajo zgoj škodovati, škodovati predvsem italijanskemu narodu. *(Po «Politiki»).*

MIH. S. PETROVIĆ

Kaj je bila „Guardia civica"

(nadaljevanje)

Poveljstvo Guardie civiche je še istidan, ko se je vršila parada, izdalo ukaz, da morajo biti vsi pripadniki do 9. ure zvečer v kasarnah. Strogo je zapovedalo, da po tej uri nobeden ne sme več ven. Moštvo Guardie civiche je ukaz točno izvršilo.

Ob treh zjutraj naslednjega dne so nočni pazniki zbudili moštvo. Obenem je prišlo tudi trideset z brzostrelkami oboroženih podoficirjev nemške policije, ki so bili dodeljeni v pomoč četam Guardie civiche. Tedaj je moštvo izvedelo, da bo odšlo v tržaške okoliške postojanke, seveda za Pagninijevo napovedano «obrambo mesta»... v korist nacifašističnih okupatorjev. Funkcionarji so prečitali sestavljene imenike pripadnikov Guardie civiche in obenem določili posadke raznih postojank.

Do 5. ure zjutraj so moštvu Guardie civiche razdelili površnike (bili so italijanski z italijansko kokardo na rokavu, ki jo je poveljstvo ukazalo potrgati), čelade, municijo in suho hrano za dva dni. Do 12. ure so kamioni odpeljali vse moštvo v okoliške določene postajnke.

Utrejeno tržaško okolico so razdelili v sledeče sektorje:

Sektor I. čete: Devin, Vižovlje, Sesljan, Sv. Križ, vodni rezervoar pri Sv. Križu, skladišče bencina pri Nabrežini, postaja Bivio, čistilnica vode pri Sv. Križu.

Sektor II. čete: Sv. Ivan pri Devinu (most), Tržič in postaje na železniški progi Tržič-Gorica.

Sektor III. čete: mesto Trst, in sicer: občinska palača, palača SS na trgu Oberdan itd.

Sektor IV. ete: Milje, Žavlje, Katinara in drugi kraji vzhodne tržaške cone.

Zanimivo je, da so Nemci ob tem času aretirali nabrežinsko posadko karabinerjev in jo nadomestili s posadko Guardie civiche, ki je prevzela tudi stražo na nabrežinskem viaduktu. Dejstvo je tudi, da so pripadniki III. čete Guardie civiche, ki so stražili SS kasarno na trgu Oberdan, imeli opravka z antifašističnimi borci, ki so bili zaprti v tamkajšnjih mučilniških celicah. To je ponoven jasen dokaz, da Guardia civica ni le aktivno delovala v korist Nemcev, temveč da je tudi uživala največje zaupanje pri SS-oddelkih in nemški policiji. S tem je tudi potrjeno dejstvo, da je Pagnini dokončno pripeljal svojo gardo v odkrito sodelovanje z okupatorjem.

Moštvo Guardie civiche je že prve dni bivanja v raznih utrjenih postojankah prejelo nešteta partizanska vabila, naj z orožjem in opremo prestopi v vrste narodnoosvobodilnih borcev. Ob tej priliki je komandant I. čete Guardie civiche poročnik Cossutta, Rečan, ki je že dolgo časa čivel v Trstu, izdal povelje naj moštvo ne izvršuje stvari, ki niso odobrene od višjih forumov. Strogo je prepovedal prehod v partizanske formacije. Komandant II. čete poročnik Fabricci pa je izdal povelje(da je dolžnost vsakega pripadnika Guardie civiche, streljati na «ribelle». Mnogi pripadniki so bili naravnost fanatično razpoloženi proti partizanskim borcem in narodnoosvobodilnemu pokretu sploh. Najbolj strastem filonacist je bil namestnik komandanta posadke pri nabrežinskem skladišču bencina, neki Ive. Med druge zagrizene pobornike filonacizma spadajo tudi Tržačani kaprol Frausin, sergente Frausin, komandant III. čete kapetan Piemonte.

Razmestitev moštva Guardie civiche po tržaških okoliških postojankah dejansko spada v obrambne okrepe za mesto Trst, toda le v korist okupatorja in na škodo samih tržaških antifašističnih množic ter vseh ljudskih množic pokrajine, ki so se v narodnoosvobodilnih vrstah borile proti nacifašističnemu sovražniku.

(se nadaljuje)

Naknadni vpisi na Tehnični srednji šoli v Idriji

Naknadni vpisi v I. razred rudarskega in elektrotehničnega odseka Tehnične srednje šole v Idriji trajajo od 5. XII. do 31. XII. 1945.

Pri vpisu naj vsak dijak predloži upravi šole:

1) Prošnjo za naknadni vpis.

2) Izpolnjeno prijavnico (katero dobi v šoli).

3) Zadnje šolsko izpričevalo.

4) Krstni list.

5) Vsoto 150 lir za šolski sklad.

V prvi razred se sprejemajo dijaki, ki so uspešno končali nižjo srednjo šolo (tri ali štiri razrede gimnazije ali realke) in tri raz. scuola d'avviamento professionale.

RADIO

NEDELJA, 23.

7 glasba za dobro jutro; 7.15 slov. vesti; 7.30 ital vesti; 7.55 pestra jutranja glasba; 9 kmečki sekstet; 9.30 pol ure za slovenskega kmetovalca; 10 prenos maše iz cerkve sv. Justa; 11 slov. pridiga; 11.15 glasbeni program za nedeljo; 12.45 slov. vesti; 13 ital. vesti; 13.15 reproducirana glasba; 13.30 orkester Nicelli; 14.15 pregled vesti in plošče; 14.30 oddaja za mladino; 15 pionirska oddaja (slov.); 16 prenos iz Vidma-Traviata; 19 pesna glasba 19.25 zbori z dežele; 19.40 plošče 20 slov. vesti; 20.15 ital. vesti; 20.30 vokalni koncert; 21 sportne novice; 21.15 Schumanova glasba 21.30 komedija; 22.15 [illegible]; 23 ital. vesti; 23.10 slov. vesti; 23.20 nočno zabavišče.

OD TRIGLAVA DO JADRANA

V Sempolaju sveti električna luč

V dobi fašizma je Sempolaj spadal pod občino Devin-Nabrežina. Tamkajšnji župan (podestà) je Sempolajcem stalno obljubljal napeljavo električne, seveda le pod pogojem, da ga bodo ubogali. Toda Sempolajci so zaman čakali, župan svojih obljub ni nikdar izpolnil. Nasprotno celo vodovodne cevi so izkopali iz zemlje.

Po osvoboditvi pa so se zbrali možje in fantje, naredili načrt in pričeli v delom. Z velikimi težavami so se borili, toda s trdno voljo so jih premagali. Primanjkoval jim je ves potrebni material, od žice do izolatorjev. V dveh mesecih so delo dokončali in danes imajo Sempolajci električno. Dokazali so, koliko narod lahko naredi v svoj prid, če ni nad njim od zgoraj postavljene oblasti.

Drva za partizansko bolnico v Gradiški

Steverjanska mladina je pripravila 80 stotov drv za partizansko bolnico v Gradiški. Povabili so člane Mladinske fronte iz Gradiške, naj pridejo k njim in odpeljejo pričeli z delom. Z velikimi težavadrva, namenjena bolnici. Mladinci so se povabilu odzvali. Steverjanska mladina je svoje furlanske tovariše tako prisrčno sprejela, da so se pri njej počutili kot doma. Prav tako pa so bili tudi bolni tovariši iz bolnice v Gradiški darila števerjanske mladine silno veseli in so se jim iskreno zahvalili.

Gostovanje ljubljanskega „Udarnika" v Trstu

20. t. m. ob 8 uri zvečer je nastopila v Trstu v gledališču «Fenice» skupina članov telesno-vzgojnega društva «Udarnik» iz Ljubljane. Dvorana je bila popolnoma zasedena, prisotne so bile tudi vse najvidnejše osebnosti tržaškega političnega, kulturnega in sploh javnega življenja, kakor tudi člani jugoslovanske komisije za vojni plen. Ljubljanski telovadci so želi velik úspeh, posebno oni na drogu in konju ter članice na dvovišinski bradlji.

Od tu in tam

BOVŠKO. - Po petindvajsetih letih je sv. Miklavž zopet obiskal Bovčane in obdaroval preko 200 revnih otrok. Slehernega je vzpodbujal k pridnemu učenju in ubogljivosti. Darilo je pokjonil tudi guvernerju kapetanu Beattu in kapetanu Anker-u. Zvečer je društvo «Golobar» organiziralo koncert za odrasle. Izkupiček in prostovoljni prispevki so šli v korist akcije «Za našega dijaka».

Na delovnem sestanku so žene in mladina sklenile plesti in koruznega ličja copate za naše ranjence in uvesti krojne tečaje.

ILIRSKA BISTRICA. - Bističani so 29. p. m. praznovali praznik jugoslovanskih narodov. Dopoldan so zborovali v kino dvorani, zvečer pa so se zbrali na trgu, kjer so jih spregovorili ljudski in vojaški predstavniki. Nepojasno je bilo veselje ljudstva, ko je bila naznanjena proglasitev FARJ. Odposlali so dve resoluciji maršalu Titu. Svečanost so zaključili z baklado in tradicionalnim «kolom».

Dne 19. p. m. so priredili miting, na katerem je tov. Sket govoril o akciji «Teden Rdečega križa». Sodelovali so pevski zbor «Ilirija», godba XX. U. D., deklamatorji, sanitetni odsek in harmonikaši. Ljudstvo je darovalo 9.083 lir. Tudi klub XX. U. D. je priredil kulturno prestavo in čisti dobiček 12.883 lir daroval odboru RKS. Prebivalstvo je darovalo 3.644 lir, tov. Sket 500 lir, va Suhorje pa 1580 lir. To ni vse, ker mnogo vasi še ni končalo nabiralne akcije.

MEDANA. - Žene in mladina so 10. t. m. zbrale 60 kg suhega sadja, 40 l vina, 7 in pol l žganja in odnesele v gradiščansko bolnico, kjer so obdarovale italijanske in slovenske partizanske ranjence. Bolniki so bili spričo požrtvovalnosti medanskega ljudstva ginjeni.

GORNJE CEROVO. - Ljudstvo tekmuje pri obdelovanju polja. Mladina hiti obnavljati Prosvetno društvo, ker jo bodo drugače prehitele vse okoliške vasi. Ob priliki srebrne poroke družine Koršič so nabrali 968 lir prispevkov v dobrodelne namene.

SOVODNJE. - Na zboru volivcev, ki je bil 22. p. m., sta spregovorila tudi tajnik NOO za Goriško in predsednik Ok. NOO za Miren. Pojasnevala sta ljudstvu razna važna vprašanja. Sledila so poročila referentov. V debati je ljudstvo kritiziralo nepravilnosti. Ob koncu so sklenili sestaviti kandidatno listo za nove volitve, ki bodo, še bolj utrdile ljudsko oblast. Določili so tovariše za popravilo cest in javnih poslopij, za narodno zaščito, za poljskega čuvaja, za poslovanje podružne zadruge in za izvoz peska. Sklenili so nabirati prostovolje prispevke za pomoč revnim.

IDRIJA. - V Idriji je bila 11. t. m. okrajna konferenca žena. Med zastopnicami je bila tudi partizanska mamica, ki je žrtvovala štiri sinove. Političnemu pregledu je sledila diskusija. Spregovoril je tudi komandant VII. O. D. Žene so sklenile organizirati vse potrebno za dostojen prenos zemeljskih ostankov narodnega heroja Janka Premrla - Vojka in sodelovati s prosotvoljnimi prispevki pri postavitvi Vojkovega doma.

Naslednji dan so priredili Cankarjev večer. Profesor Kumar je podal življenjepis pesnika in govoril o njegovem delu na književnem polju. Deklamairali so komade iz pesnikovih nesmrtnih del. Zlasti sta ugajali «Domovina» in «Dunajski večeri».

12. t. m. je bila seja MNOO za Idrijo, na kateri so obravnavali važna gospodarska prehranjevalna in socialna vprašanja. Referentka za socialno skrbstvo je poročala, da so ob priliki Miklavža razdelili preko 340 zavitkov revnim otrokom in sirotam. Sklenili so ustavonoviti ljudsko univerzo. Povabili so k sodelovanju vse kulturne in gospodarske kroge ter oficirski klub VII. U. D.

Akcija «Teden Rdečega križa» je zelo dobro uspela. Mladina je nabrala 9.966 lire, žene pa so pripravile 161 lepih daril, s katerimi so organizirale uspel srečolov na nedeljski prireditvi. Nabrali so 80.000 lir prostovoljnih prispevkov. Uprava živosrebnega rudnika je darovala 20.000 lir, zaslužek udarniškega poldneva idrijskih rudarjev pa je znašal 20.000 lir.

RENČE. - Mladina je s sodelovanjem žena priredila Miklavžev večer. Pionirska igralska skupina je nastopila z igrico «Miklavževa pravljica», nakar se je pojavil Sv. Miklavž, ki je obdaroval vojne sirote. Pionirčki so bili nadvse veseli, saj so prvič videli sv. Miklavža.

NABREŽINA. - 24. p. m. je bila seja Okrajnega aktiva SIAU. Tov. Stanko je raztolmačil bodoče naloge, posebno pa nujnost odpravljanja nedostatkov. V diskusiji so poudarili potrebo obvarovanja in zaščite narodne imovine. Obsodili so ponovne poizkuse osovraženih protiljudskih učiteljev, ki se skušajo uriniti v učiteljske vrste in odklonili v tem pogledu vsak kompromis. Končno so protestirali proti Julijskim sindikatom, ki skušajo razbiti enotnost delovnega ljudstva.

POSTOJNA. - Učiteljstvo postojnskega okraja, Pivke in Polan se je ponovno zbralo k študijskemu krožku. Tov. Trošt je imel referat: «Sovjetska država - država novega tipa». Šolski nadzornik je povdaril današnje naloge učiteljstva. Govoril je o potrebi dviganja ljudske izobrazbe in o kulturnem in umetnostnem izobraževanju vseh slojev. Poudaril je, da mora učiteljstvo z vsem svojim vzgajanjem odkriti skrite talente, ki bodo koristili državi in ljudstvu. Pozval je učiteljstvo k poglobitvi študija in k praktičnemu izvrševanju nalog.

V okviru tedna RKS, ki je trajal od 18. do 25. novembra 1945, so mladinke iz Orehka organizirale kulturno prireditev v Postojni. Nabrale so 9822 lir, z drugimi nabiralnimi akcijami pa 55.563 lir. Čisti znesek akcije znaša 63.400 z vštetimi stroški. Postojnčani so s tem dokazali, da razumejo pomen socialnega dela našega RK.

V KOPRSKEM OKRAJU pa so se najbolj izkazali, kar je značilno, ravno kraji, ki so v osvobodilni borbi najbolj trpeli. Izola je darovala 38.396 lir, Piran 34.466 lir, Koper 2.486 lir, vas Kubed 5.654 lir in rudarji iz Sičol 6000 lir.

Prehrana

Sepral javlja, da morajo od 24. do 29. t. m. vsi prebivalci tržaške občine in pokrajine izvršiti predbeležbo pri prehranjevalnem občinskem uradu. V istem roku se mora predložiti število vojaških in civilnih potrošnikov, da bodo lahko dvignili hrano za mesec januar. Vsi ti naj se tudi predbeležijo pri prodajalcih na drobno.

Sepral javlja, da bo s 24. decembrom pričela razdeljevati po 250 gr marmelade vsem potrošnikom pokrajine med 0-19 leti in preko 65 let starosti. Cena 96 lir za kg.

Sepral javlja, da bo s 26. t. m. pričela razdeljevati po 1 kg testenin vsem prebivalcem tržaške občine in pokrajine. Cena 19.05 lir za kg.

Dobra srca

Pevsko društvo «Slovanska straža» v Gropada je priredilo za Miklavža zabavni večer s plesom. Ob tej priliki je nabralo za partizanske sirote 380 lir.

Angel Vodopivec, Bazovica 93, daruje 500 lir «Za našega dijaka».

Tov. Koblar Andreja daruje 100 lir «Za našega dijaka» in 100 lir za tiskovni sklad «Primorskega dnevnika».

Odg. urednik DUŠAN HREŠČAK

PRIBEŽALIŠČE VOJNIH ZLOČINCEV

V Italiji se zaključuje teroristična karjera ustaških in četniških zločincev

Beograd, 22. Tanjug. — «Borba» objavlja danes članek pod naslovom: «Italija, pribežališče vojnih zlocincev», v katerem pravi zlasti:

«Pred vojno je v okviru fašistične zarote proti svobodoljubnim narodom Pavelič ustvaril in organiziral v Italiji s podporo Mussolinijeve vlade jedro svojih ustaških tolp.

V Italiji se tudi zaključuje teroristična kariera pošastnih ustaških zločincev, morilcev stotisočev mož, žena in otrok v naši deželi. V fašistični Italiji je bil skovan načrt za «tovarno smrti» v mračnem taborišču žalostnega spomina — Jasenovac.

Popolnoma jasno je, da je treba, kadar govorimo o odgovornosti Italije napram Jugoslaviji, imeti vedno pred očmi ta dejstva. Ta dejstva dokazujejo, da italijanska agresija proti Jugoslaviji ni bila slučajna, temveč plod dolgih priprav, ki so se pričele s prvim dnem prevzema oblasti po fašizmu. Poleg organizacije ustaških band in njihovih nadaljnih zločinov, nosi Italija velik del odgovornosti tudi za zločine, ki so jih zagrešili ustaški morilci nad jugoslovanskim ljudstvom. Iz tega razloga je izredno važno za Jugoslavijo vprašanje, ali so prilike v sedanji Italiji takšne, da onemogočajo nove poskuse italijanskega imperializma.

Ustaši, četniki, gestapovci...

Po vsem tem, kar se dogaja danes v Italiji v zvezi z Jugoslavijo, mora naše javno mnenje ugotoviti, da obstajajo številni, upravičeni razlogi, da jugoslovanski narodi zavzamejo proti Italiji stališče potrebne budnosti in previdnosti.

To stališče opravičuje najprej dejstvo, da uradni italijanski krogi doslej niso podvzeli niti enega ukrepa za kaznovanje fašističnih elementov, ki so odgovorni za množične zločine in razdejanja v Jugoslaviji.

Istočasno pa je Italija danes, kot pred vojno, pribežališče jugoslovanskih vojnih grešnikov, teh najsramotnejših izdajalcev naših narodov.

V Italiji se mudijo in z znatno pomočjo profašističnega italijanskega meščanstva, razvijajo svoje delovanje četniški zločinci, kot na primer pop Djujić in Jevdjejić. Nadalje agent in posebni protežiranec «Ovre», Radmilo Grujić, bivši četniški poveljnik za Črno goro Jakov Orović, morilski ideolog Živko Topalović in drugi.

Italijanska fašistična klika posveča prav tako posebno pozornost svojim zvestim služabnikom — ustaškim krvnikom. Poleg drugih so med ustaši v Italiji «ministri» Pavelićeve vlade Ivica Ratković, Pavle Starčević, Vjekoslav Vrančić, Josip Dumandjić, kakor tudi zloglasna zločinca in poveljnika taborišča v Jasenovcu Ljubo Miloč in Ivica Matković.

V Italiji so našli pribežališče tudi znani agenti gestapa in agenti posebne policije Svetozar Vuković, šef koncentracijskega taborišča Banjica pri Beogradu, Bečarević in Radan Grujičić, šefa specialne policije v Beogradu med okupacijo.

Dejstvo, da so vsi ti zločinci omadeževani s krvjo stotisočev žrtev fašističnega terorja, niti najmanj ne ovira gospodov visoke profašistične aristokracije in Vatikan stopa z njimi v najtesnejše stike.

Ugotovitve lista "Unità„

O teh odnosih in okoliščinah, v katerih žive ustaši v kraju Permo, v pokrajini Marche, piše že list «Unità», organ italijanske komunistične stranke.

Po pisanju «Unità» je parmski škof začel obsežno dobrodelno akcijo v korist ustaških krvnikov. Škof sam obiskuje redno ustaše, jim podeljuje blagoslov in se z njimi razgovarja.

«Unità» obtožuje tudi generala Rocco Calera, organizatorja tajnih ustaških vojaških organizacij. Knez Lorenzo Mancini iz Milana je začel osebno financirati ustaške razbojnike. V vili kneza Karla Vincija v Permu so redno tajni sestanki italijanskih plemenitašev z ustaškimi morilci in poljskimi fašisti.

Podobne sumljive stike je vzpostavila tudi italijanska kapitalistična klika s četniškimi banditi, ki jih prav posebno podpira. Ta stvar je prodrla celo v javnost.

Dejstvo, da navajajo nekateri italijanski listi v svoji kampanji proti Jugoslaviji često različne izjave «predstavnikov» Draže Mihajlovića, dokazuje, da so v enako bedni družbi z reakcionarno italijansko zaroto bratsko povezani tudi četniki in ustaši, ki so že davno stopili v službo mednarodne reakcije in se sedaj bore proti Jugoslaviji. Listi objavljajo nadalje razne klevetniške izjave morilskega socialista Živka Topalovića proti novi Jugoslaviji.»

Na podlagi vseh teh dejstev zaključuje list «Borba», poskušajo reakcionarne sile v Italiji ustvariti pogoje za novo pustolovsko agresijo proti miru in sledé popolnoma Mussolinijevim stopnjam in se poslužujejo tudi njegovih razbojniških metod.

«Italija postaja danes pribežališče vojnih zločincev in samotnih poskusov reorganizirati zločinske napade, naperjene proti sosednjim narodom v tem delu Evrope», zaključuje «Borba».

Fašistični zločin pri sv. Jakobu

Že nekaj časa so majali Tržačani z glavo ob pogledu na neštete bivše «kvesturine» in fašiste v novi policiji In res, posledice niso izostale.

16. decembra zvečer je pelo nekaj tovarišev v gostilni «Mondo nuovo» pri Sv. Jakobu partizanske pesmi. V svojem navdušenju so vsesih tudi vzkliknili Titu in Stalinu. «Smrt Stalinu, smrt Titu», jih je zavračal neki angleški vojak pri sosedni mizi. Pino Coverlizza in Rosa nista posegla ne po nožu niti nista izkoristila premoči svojih delavskih pesti. Mirno sta pristopila k vojaku in mu dopovedovala, da sta se vendar JA in Rdeča armada skupno z Anglo-ameriško borili proti fašizmu. Pri tem pa se je «užalil» ob besedah «proti fašizmu» neki doslej neopažen, vinjeni policist, Biloslavo, znan fašist z Istre, ki je pričel s psovkami, ki se tudi zavezniškemu vojaku niso zdele primerne. Gospodinja je skušala zlepa spraviti črnosrajčnika iz gostilne. Spravila ga je že do vrat. Pa se je on zopet prenislil. «Vigliacchi, farabutti», je zakričal v svojem slepem sovraštvu do ljudi, ki so peli «Internacionalo». V onemoglem besu je snel brzostrelko in spustil dva rafala. Zgrudili so se gospodinja, delavec Rosa in znanj nogometaš Coverlizza. Nek četrti delavec pa je bil ranjen. Takoj so prihiteli ljudje z vsega Sentjakoba, «jeepi» pa so jih začeli razganjati, odpeljali so gospodinjo in oba smrtno ranjena.

Rosa in Coverlizza sta podlegla poškodbam. Truplo slednjega je bilo morda še toplo, ko so se pojavili zastopniki demokristjanskega kluba, pri katerem je Coverlizza odigral nekaj prijateljskih tekem in plačali pobreb brez vednosti njegove rodbine. Hoteli so zadevo politično izkoristiti in postaviti na glavo vloge. Pokojnikov brat pa je pojasnil, da se delavci tudi mrtvi ne prodajajo in da se zahvaljujejo za «krščansko ljubezen» teh demokristjanskih pogrebcev. Žrtve pa da bodo pokopali njih delovni tovariši s pomočjo SIAU, kateri sta oba pripadala.

Pogreb je bil mogočno svarilo za vse one, ki mislijo, da bodo Tržačani trpeli ponoven povratek fašizma pod eno ali drugo krinko. Okrog 40.000 ljudi je prisostvovalo pogrebu in držalo špalir, v samem sprevodu pa je bilo 10.000 udeležencev.

«Skupno smo padali v borbi proti nacifašizmu in danes zopet skupno padajo naši tovariši», je dejal v poslovilnem govoru tajnik SIAU tov. Laurenti. Le-ta in drugi govorniki, so prikazali, da je nadaljni obstoj nove policije zločin nad vsemi žrtvami tržaškega ljudstva v skupni zavezniški borbi. Vsi so čutili v onih ganljivih trenutkih ljudsko željo po maščevanju svojih dragih, pripravljenost za borbo do zadnjega za svoje pravice. Čutili so, da nas le Narodna zaščita lahko obvaruje pred podobnimi zločini.

Že v naslednjih dveh dneh je ljudstvo odposlalo mnogo protestov iz Grette, Rojana, tržaških in tržiških obratov, Fogliana, Selza, Bistrigne, Ronchija itd., naslovljenih na ZVU, Attleeja, Stalina, Trumana itd., zahtevalo takojšnji razpust civilne policije in obnovitev Narodne zaščite. Podobni protesti prihajajo še nadalje neprestano iz vse Primorske.

Slovensko narodno gledališče za Trst in Primorje

Na božični dan, 25. dec. gostuje Slovensko narodno gledališče za Trst in Primorje v Ajdovščini z dvema predstavama. Ob 15. popoldne je predstava Cankar - Delakove «Jernejeve pravice», zvečer ob 20. pa Jurčičevega «Desetega brata».

Na Štefanovo 26. dec. pa gostuje naše gledališče v Vipavi, pravtako z dvema predstavama. Ob 15. popoldne bo «Deseti brat», zvečer ob 20. pa Golarjeva veseloigra «Vdova Roślinka»

Odkritje spomenika padlim partizanom na Proseku

Danes ob 11. uri bo na proseškem pokopališču odkritje spomenika 20 padlim partizanom.

Ob isti uri bo tudi pogreb partizana Marjana Miliča. Prihitite polnoštevilno in izkažite [illegible] zaslužili [illegible] za svobodo.

† S tužnim srcem naznanjamo vsem sorodnikom, znancem in prijateljem, da je dne 20. t. m. preminul tragične smrti naš nepozabni, nad vse ljubljeni oče, sin in nečak, gospod

OSKAR GUSTIN

kamnosešk mojster

Pogreb dragega pokojnika se vrši danes ob 15. uri iz postaje openskega tramvaja na domače pokopališče.

Opčine, 23. 12. 1945.

Žalujoči starši: oče IGNACIJ, mati IRENA, soproga LEOPOLDA, otroka DANILO in IRENA, tete in strici, ERMINIJA in RUDOLF CORCELLO, GIZELA in JAKOB MISLEJ in ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Vsem onim, ki so se udeležili prenosa in pogreba našega ljubljenega sinu in brata, 17 letnega

MILANA

partizana Kosovelove brigade

ki je žrtvoval svoje mlado življenje za lepšo prihodnost naroda dne 20. 1. 1945 na Trnovem in bil v soboto 1. 12. t. l. prepeljan v rojstno vas Skrbino. Posebna zahvala borcem in oficirjem 3. bat. OJA, sotrudnikom iz domače vasi, zlasti g. župniku za pomenljivi govor, mladini, vsem ostalim govornikom, pev skemu zboru za prelepe žalostinke, vsem darovalcem cvetja in vsem ostalim organizacijam za vzorno požrtvovalnost, ki so jo izkazali ob tej priliki.

Skrbina, 21. 12. 1945.

Žalujoča mati VIKTORIJA FAKIN, bratca ZDRAVKO in GRACIJAN ter teta in stric.

ZAHVALA

V petek 7. t. m. se je vršil pogreb naše nepozabne

TONČKE

*partiz